

Universal Declaration of Human Rights - Mende

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Dunya Lahi Nuvuu Lonyisia Va

Magona Yepei

A jifa kiliyei na ke numu vuu kpɛɛɛ ti maa hɛwulei lo towa kpaupau le laha va, tɔnya kɛɛ ndilɛli dunyihu.

A jifa ngawulɛɛhu kɛɛ baagbuala nuvugaa ti lonyisia ma ti wanga a pie hindangaa na hii i wotea a nɛmahugili waa nuvuu ma, dunya ninahu mia mahoingɔ muvuu i gu i yepe kia ngi longɔla, kɛɛ ngi lanayei kɛɛ ngi lima hinda.

A jifa maa ii houni nu mu vuu i wote a ko gɔmɔ mahaya nyamu nyamu kɛɛ nduwɔ ya yeya, ke mahoingɔ sawei i nuvuu lonyii mavale,

A jifa mahoingɔ ndiamɔyei na ndɔlesialuahɔ i lɛgulɔma,

A jifa nungei nasia ti ndɔlei kpɛɛ ti woyilei na hu ti lanaya gɛnga kɔlo yayilingɔihu,

Kɛɛ nuvuu lɔnya, ngi nuvuu ya, ngi yepei kɛɛ hindui taa nyahii ti lɔnyeɪ maahɛwu lei, kɛɛ gbɔma ti ti lia yilinga ko yange yange kɛɛ ndevu yekpe la i lɛ gulɔma.

A jifa ndɔlei nasia ti dunyi hu ti lahei wumbua a ngoyila kɔɔ ti to ke baago ma a yeɔ na nuvuu va kɛɛ ngi lɔnya ya va,

A jifa kiliyei yaa numu kpɛɛɛhu hinda yayilingɔi ji a lɛlo gulɔma,

Fale naa

Komɛwai na ta toli a

Genɛla Aɛmbili

Ndɛnga Ye

Dunya Lahei ji nuvuu lɔnyinsia va i wote a ɲaiki numui kpɛɛɛ kɛɛ ndɔlei kpɛɛɛ va nahii ke numu gbi ɔɔ ngoyila hugbate gbi na hinda yayilingɔi ji ngi ɛnmahu kpɔtu i lapi kpugu kpugu a numu gaalahu wie i to ke bagɔɔma iye tɔnei jisɪa ma kɛɛ hugbɛmboi jisɪa nungei nasia wɛti yei ndɔɔ kpɛɛ hugbatai ji hu, kɛɛ nasia ti ndɔlongaa hu nahi tii yee ndɔlo kpɛɛ hugbatei jisɪa bu.

1. Ngayilii Ye Ngilei

Numuvuisia Kpɛɛɛ ta ti le tɛ ye nduwɔ ya hu, tao ti nuvuu yei kɛɛ ti lɔnyi maa hɛwungɔ. Kiiya kɛɛ hindaluahɔ gɔɔla a yeɔ ti hun. Fale mahoungɔ ti ti nyɔnyɔhu hoi kia ndeegaa.

2. Ngayilii Ye Fele Yei

Hugbatei ji numu kpɛɛɛ lo va, nu genyei, ngi luwu yegii, nyaha ɔɔ hindgo, nu layia, Ngewɔi na a feli, ngi gilii yei, ngi le gi kɛɛ ngi gbate ii ma.

Tao maa ii houni nduahu ge i waa nungaa luahu jifa tii gbuani ndɔɔ yilahu, ɔɔ jifa tia heini ti yekpe va ɔɔ tii yekpe va.

3. Ngayilii Ye Sawa Yei

Nuvuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ ndevu i ye ngi hu, kɔɔ aa ye nuu bu, tao kɔɔ mahungbee i ye ngi ma.

4. Ngayilii Ye Naani Yei

Maa ii houni ti numu gbi hou nduwɔya hu, ɔɔ ti ngi waa mɔnɛmɔnɛ hinda hu, maa ii houni nuu maajia va nduwɔya hu, tao gbɔma mahoungɔ nduwɔyei ye keyi kgbi lekee i gbɔɔ.

5. Ngayilii Ye Lɔɔlu Yei

Maa ii houni kɔɔ ti kpaagba hinda la nuu gbi ma, tao kɔɔ ti hinda wee a numu na a ke ke nuvuu yaa a ngie.

6. Ngayilii Ye Weita Yei

Nuvuu gbi lee ngi lɔnya mia kɔɔ sawei i baagɔɔ ngi nuvuu ya ma mia leke gbi.

7. Ngayilii Ye Wɔfila Yei

Nuvuu kpɛɛɛ ti maahɛwungɔ sawei gulɔ, tao mahoungɔ sawei i ti mahu weɛ nahi gbi ɛɛ ti hu wɔɔ. Mahoungɔ sawei i tɔ ke hugbatei ji ɛɛ numugbi gbukpuu.

8. Ngayilii Ye Wayakpei

Nuu gbi ngi lɔnya mia kɔɔ sawa kpaambu ngaa yekpe ti ngi lɔnyɛi mavale a watii na ngi lɔnyi nasia ndɔɔ jawei keni numu a nyani ngi ma.

9. Ngayilii Ye Taalui

Maa ii houni ti numu magba, ti ngi wu kpɛgbɛma ɔɔ ti ngi gbɛ ngi yee a baama hu we.

10. Ngayilii Ye Puui

Nuu gbi ngi lɔnya mia nahii ti la nyɔngaa ngi ma tɛ i ngi maahinda gulanga kɔɔɛhu ɔɔ i sawa kpoukpou nyaninga, kɔɔ ti ye njie na le fofohu, tao kɔɔ sawakpambu jein jein gɔngaa ti loo ngi va.

11. Ngayilii Ye Puu Mahuyelei

1. Nuu gbi ngi lɔnya mia nahi ti la nyɔngaa ngi ma hinda ngamu va, taa kiti lewe haani ti ye njie na le fofohu, tao ti jia a sawe panda pandaa.

2. Maa ii houni ti baa nuu gbi ma a sawahu wee - ndɔɔ yila jawa yo ɔɔ ndunya kpɛɛɛ jawa. Tao gbɔma maa i houni sawei i kpagbaa la nuu ma na kaahu lewengɔ sawei na ma i nyanini.

12. Ngayilii Ye Puu Mahufilei

Maa ii houni nuu i ye na nahi ta loko wili ngi bundu hinda hu, ngi ye pɛɛbu hinda, kɔɔɛ keɛ ngowili na a pili ngitiwoma kia lee ti longɔla, keɛ kakpama a baagbuama hu we. Maa houngɔ sawei i nuu gbi maawɛɛ yeɛ kakpamei ji bondayeya.

13. Ngayilii Ye Puumahu Sawei

1. Mahoungɔ numu gbi i yɛ hugbɛmbo hu kɔɔ i li mia leke gbi ngi longɔ i li na, tao kɔɔ i hei ndɔɔ gbi leke hu ngi longɔ i heihu.

2. Nuɔ gbi ngi lɔnya mia kɔɔ i gbua ndɔɔ yila hu i li peka hu, i wee a ngi yee ɔ mbaa tinda, tao kɔɔ i yama ngi ndei na hu mia i gbuanina.

14. Ngayilii Ye Puumahu Naanii

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i ngi yaama lɔwu kakpama yeye ndɔɔ yɛka hu, tao kɔɔ i nganei gbua.

2. Ye sawei ji ɛɛ lɛkpɛ gbi naleke ye numui ji i ndɔɔ jawa nyanini, tao i hinda gbulanina na ndɔɔ woyila hugbatɛi i loila.

15. Ngayilii Ye Puumahu Lɔɔli

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i wote a ndɔɔlii.

2. Maa i houni kɔɔ ti nuɔ gbi baa a ngi lɔlii ya, ɔ kɔɔ ti ngi baa a ndɔɔlii ya ndɔɔ yekahu.

16. Ngayilii Ye Puumahu Weitei

1. Hindui taa nyahii na ti lakpangɔ ta sɔɔwɛɔ ti ndengaa le, ti genye ii yɛni bɛɛ yila, tii yɛni bɛɛ a ndɔɔ yila hunblaa, ɔ Ngewɔ veli gbambi yila ma. Ti lɔnye maahɛwungɔ sɔɔva, sɔɔhu, ɔ ji ta lo ti gɔɛ.

2. Kɔɔ hindui taa nyaha ti sɔɔwɛɛ, a nɛɛ pɛiŋ ti veinja wɛ.

3. Bondei mia ndɔɔlei yɛi kpɔkui le, fale maahoungɔ heimii kɛ ndɔɔ gbi ti bondei mahu gbɛɛ kpɔtu kpɔtu.

17. Ngayilii Ye Puumahu Wɔilei

1. Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i ngi wuma haakangaa majɔɔ, tao gbɔma kɔɔ taa nungaa ti makpɔma haaka majɔɔ.

2. Tɛ nuɔ gbi haaka gbua ngi yɛya kia leke ti longɔla.

18. Ngayilii Ye Puumahu Waykpei

Nuɔ gbi lɔya mia kɔɔ i kiiya wee, kɔɔ i giila gbɔɔ tɔnyɛi le ɔ gbɔɔ i lɔnyani, Ngewɔ ye gbɔɔ ngi longɔ i feli, ye tonye ji a ngi jein jein lɔ kɔɔ i ngi giliyɛi ɔ ngi yɛwɔveilei wote, I wote bɛɛ atayakpe ɔ taa nungaa, fofohu ɔ sɔkuma, kɔɔ i nungaa gaa a ngi ngliyɛi kɛɛ ngi yɛwɔ hindei.

19. Ngayilii Ye Puumahu Taalui

Nuɔ gbi lɔnya mia kɔɔ i kiliya wee tao kɔɔ i yee kiiyɛina le fofohu, yee tɔnyɛi ji a peelɔ yee kiiyɛi ji nuɔ gbi ɛɛ gbekpa kulɔ, tao kɔɔ i nemahulee kɛɛ ngowii majɔɔ tao kɔɔ ta bɛɛ i fe nungaa wɛ a pele gbi hu we, nahi bandowoma gbi ɛɛ waa nduah.

20. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngoi

1. Nu gbi lɔnya mia kɔ taa nungaa ti gome, tao kɔ taa teini ti lee, i na lee hinda huwu va ii le.

2. Tεε nguua numu gbi la a kpɔli hale kɔ i wote a kome ma mɔ.

21. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahuyelei

1. Nu gbi lɔnya mia kɔ ngi loko i ye ngi guameti hindeihu, ke bεε ta vulii i yehu ɔ nungaa tia vulii ta lokoloo ti ma.

2. Nu gbi lɔnya mia kɔ ngi lɔɔhu guameti hugbate wie ngoisia ti hiti ngi ma kia lee ta hiti nungaa ye pekeisia ma.

3. Nungaa mia maahungɔ ti ti guameti hei, ti gbayeri mia a pie a yenge, hulembinga ta yamalɔ ti kɔlei gula, tao ye kɔlei ji a kgula bunduhulɔ, nahii nungbi εε gbekpa numu gulɔ.

22. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahufelei

Numu gbi lee ndɔlɔlii a ngie, ngi lɔlei kpɔma hugbate wie ngi va, tao kɔ ngi lɔlei taa ngitiwoma hugbate ti pee ye kpɔma hugbatei na i foo ngi ma, tao a majɔɔɔ kialeke ngi lɔlei gbatei kεε ye saweisia ti na, gbɔma kia lekee ye numui bεε ngi hami gii na, kɔ wei i lεgulɔ.

23. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahusawei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔ i yenge, tao kɔ i ngengei na wie ngi longɔla, kɔ i mbelehei majɔɔ ngengemei, tao kɔ ti tɔ kengengei εε ngi lo.

2. Numu gbi lɔnya mia, nahii nduahu gbiima, kɔ ti ngi pawa kia a yenge la.

3. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔ ti ngi pawa nahii ta kεε ngi mablaa ta ti magbee gbualɔ hu kia nuvu, tao gbɔma kɔ kpɔma yeka i yena ngi va.

4. Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔ i wili hugbatehu na ngenga blaa ma vale.

24. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahunaani

Ngenge mɔgbi lɔnya mia kɔ i levu tao kɔ i kpele yeka gbua, tao gbɔma kɔ aa ngenge huguangɔ waa wie, mahungɔ gbɔma i yaa a ndevu wati majɔɔ, nahi i yaa ye ndevui na wie ma ta yaalɔ a ngi pawa.

25. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahulɔɔlui

1. Numu gbi lɔnya mia kɔ ta kεε ngi mablaa ti ye kaahugbua hu, ti meheε yekpe me, ti kula yekpe yili, ti la ndama yekpe, ti hale yekpe majɔɔ, tao gbɔma guameti i ye na ti va, hugbate yekpe i yena ngi va a watii na εε ye ngege hu, a watii na ngi heigengɔ, watii na ngi wovang, kεε watii na hinda a wa ngi mahu nahii εε gumbu.

2. Mahungɔ gbɔma hugbate i ye na kuimeisia kεε ndengaa va. Mahungɔ ndengaa kpεεε, naa ti ke taa ti njeni ti ɔɔhu ɔ tii ɔɔhu, ye hugbatei ji i ti maa wεε.

26. Ngayilii Ye Nugbɔyɔngɔ-Mahuweitei

1. Numu gbi lɔnya mia kɔ i kɔlɔ gaa. Maa ii houni navoo hinda i ye kɔlɔgaala ma, ke bεε i wote a ye tɔtɔmei. Mahungɔ kɔlɔ gaalei i wote a sawa kpawu kpawu na ndo gbi ε gbuama ye

totoomi. Nyandengo koo ngenge kolongaa i yna kpoto, kee kolol yalngo gaalei naa va ti nemabu lewengo.

2. Kolol gaalei i wote a hinda na a nuu le guloma, ngi lonyisia kee ngi hugbemboi. I loko hei hinda yawubu goola, hinda bu houla kee ndiamoya dunyei kpelle luahu, kenyisia kee Ngewo veli gbambisia luahu, tao kpaya waalo ndolo kpelle woyila yenge lukuisia hu koo ndileli i li guloma.

3. Bondeisia ti wote a haala bla ta ke na kaa ye gbao ti leingaa ta pee.

27. Ngayilii Ye Nugboyingo Mahuwofilei

1. Numu gbi lonya mia koo ngi loko i ye mia a yena ye kondi hinda hu, i ngaa nee ye ye mbembei hu kee sayensi ye tekulomii taa ye nafei.

2. Numu gbi lonya mia koo mahugbee kpoto kpoto i ye ngi gbate hani ma, i ye a ngole oo hani lalango oo sayensi haaka.

28. Ngayilii Ye Nugboyingo Mahuwayakpei

Numu gbi lonya mia koo ngi yee jawa kee ngitiwoma gee i yena, na a to ke dunya lahei jisia ta hitilonga.

29. Ngayilii Ye Nugboyingo Mahutaawui

1. Numu gbi lee, mia i heina, tao a lena guloma, mahouingo i na hinda hou a loko veinja.

2. Ji numu a ye ngi lonyei kee ngi hugbemboi ya yenge ma, na lee a wote a kpenguu a wee a saweilo naa a nuu wekeisia ti lonyei kee ti hugbemboi ma vale, kee numu kpelle ti maahinda va ngoyila loohu.

3. Numu e ye tonyei jisia kee hugbemboi jisia yayenge nahi kpuango pilei na ma, tao gboma ee pinde kaa na wooma na ndolo kpelle gomei ti ndani.

30. Ngayilii Ye Numugboyingo Mahupuui

Gbewogbe gbi na kolei ii hu na nu mu a nde ye kenga ti puilo na koo i ndolo oo ngoyila hugbate leenga ti lonyei kee ti hugbemboi mahugbua.